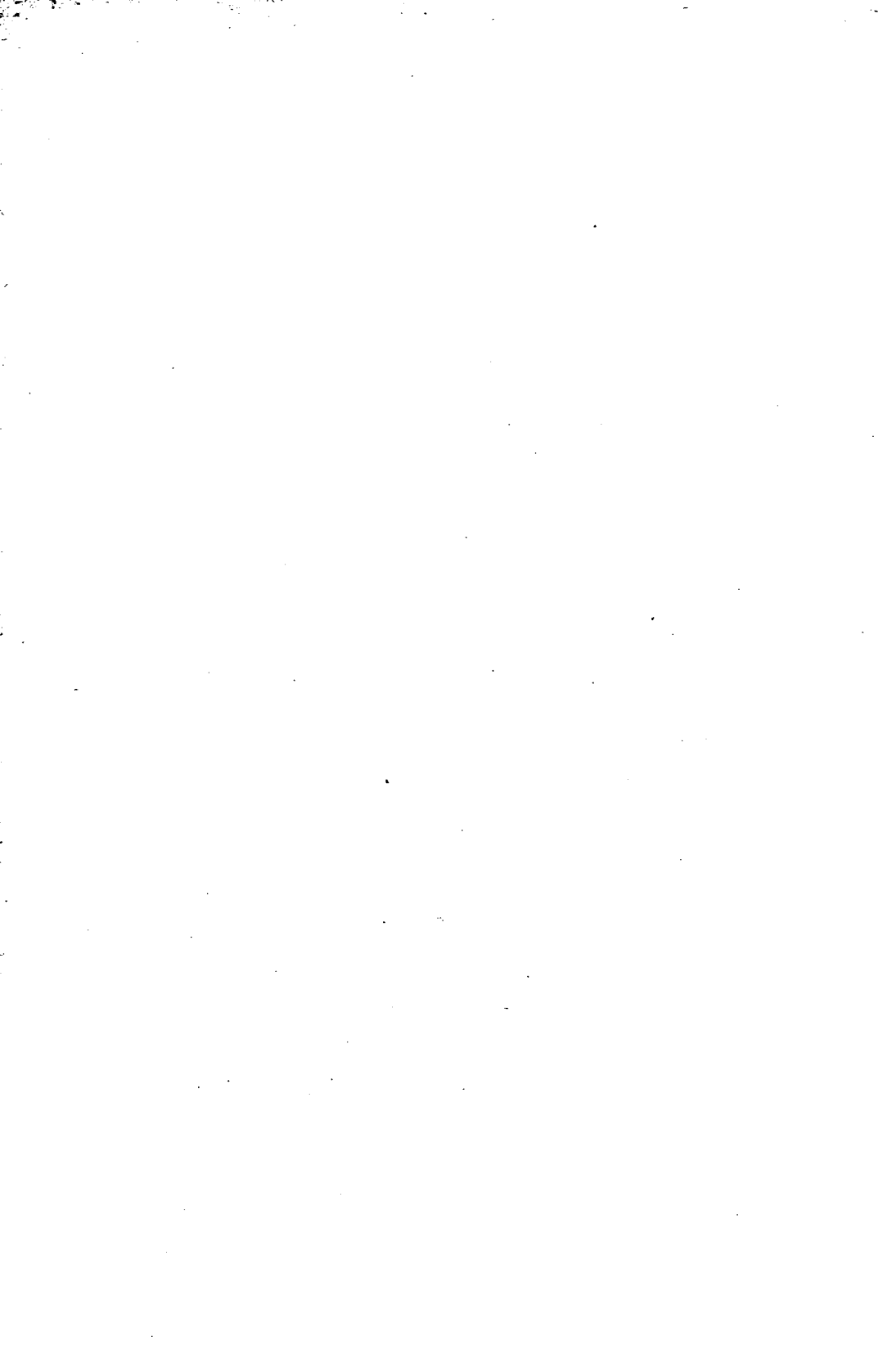

CSONGRÁD MEGYEI KÖZÉPISKOLÁK KISZ-MUNKÁJÁNAK
IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

Kékes Szabó Mihály

A pedagógiai és ifjúságmozgalmi folyóiratokban az utóbbi évtizedben megnövekedett a tanulóifjúság helyzetével, az iskolai közösségek fejlesztésével foglalkozó helyzetelemzéseknek és értékeléseknek a száma. Az utóbbi néhány évben azonban - minden bizonnyal a társadalmi és gazdasági folyamatoktól sem függetlenül - elsősorban a felsőoktatási intézményekben tanuló fiataloknak a problémái, a felsőoktatási intézmények mozgalmi tevékenységének a megújítása került előtérbe.

Dolgozatunkban a középiskolai KISZ-munka néhány olyan kérdésével szeretnénk foglalkozni, amely kérdéseknek a felvázolása, bizonyos tendenciák körvonalazása érthetőbbé teszi a középiskolai KISZ-szervezetek jelenlegi helyzetét, s egyben bizonyos támpontot is nyújt a jövőbeli feladatok meghatározásához.

A középiskolai fiatalok mozgalmi munkájának helyzetelemzése több szempontból is fontosnak tűnik:

1. A középiskolai KISZ-élet általános színvonala kétségtelenül befolyásolja a felsőoktatásba kerülő KISZ-tagok mozgalmi munkához való viszonyát. /E vonatkozásban különösen érdekesek azok a középiskolai tapasztalatok, amelyek a KISZ-élet rendszerességére, az ifjúságmozgalmi közösségek kialakultságára, a tisztségviselők munkáját nehezítő tényezőkre vonatkoznak./

2. A középiskolai KISZ-alapszervezetek strukturális felépítésében bekövetkezett, illetve folyamatban lévő változások jellegéről, azok várható tartalmi kihatásairól, e változások iskolai szintű megítéléséről viszonylag kevés megbízható információ áll az érdeklődők rendelkezésére.

3. A középiskolai oktatás rendszerében végbement belső

változások /pl. a fakultatív rendszerű gimnáziumi képzés általánossá válása, az ötnapos tanítási hétre való átállás, a szakközépiskolai képzés szakági profiljának bővülése/ lényegesen módosították a szabadidős - és ezen belül az ifjúsági mozgalom számára hasznosítható - időkereteket, így szükséges az ezzel kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtése és közreadása.

Dolgozatunkban 21 Csongrád megyei középiskola adatai alapján szeretnénk bemutatni a KISZ-munka időszerű kérdéseit, jellemző jegyeit, a KISZ-alapszervezetek irányításának időszerű pedagógiai feladatait.

A középiskolai ifjúsági mozgalommal foglalkozók számára közismert, hogy a 70-es évek elején a középiskolákban /pontosabban 53 középiskolában/ ifjúságmozgalmi kísérlet kezdődött, amely során - szakítva a KISZ középiskolákban hagyományosnak tekintett, osztályra alapozott felépítésével - vegyeséletkoru /ugynevezett vertikális/ felépítésű KISZ-alapszervezetek hoztak létre. A kísérlet tapasztalatai alapján az új szervezeti formát 1973-ban és 1974-ben az ország valamennyi gimnáziumában és szakközépiskolájában be kellett vezetni. A vertikális felépítésű KISZ-alapszervezetek többsége a 70-es évek végéig működött az új szervezeti felépítésben, s azt követően visszatértek a hagyományos strukturára.

Megítélésünk szerint a vertikális forma fokozatos megszűnése csak részben függött össze az új szervezeti felépítés-től remélt tartalmi változások /pl. a politikai munka előtérbe kerülése, a tanulói érdeklődés sokoldalú kielégítése, az életkorral adekvát tevékenységi lehetőségek megteremtése/ hiányos megvalósulásával. Tapasztalataink szerint az iskolák többségében elsősorban a KISZ-foglalkozások időpontjainak a megfelelő kiválasztása jelentette a legnagyobb nehézséget. A vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek tagságának többsége 4-6 osztály tanulói közül került ki, s így a különböző évfolyamokon és osztályokban tanuló fiatalok szabadidős lehetőségei annyira eltérőek voltak, hogy a kívánatosnál ritkábban, s az elvártnál sokkal gyengébb megjelenés mellett volt csak lehetőség a KISZ-foglalkozások megtartására. Természetesen csak egy hosszabb folyamat során halmozódtak úgy fel az iskolai tapasztalatok és problémák, hogy azok alapján kényszerű

feladattá vált - a szervezeti élet rendjének és fegyelmének megőrzése érdekében - a szervezeti struktúra működőképességének tárgyilagos értékelése.

Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy időközben a középiskolai képzés egészében olyan változások következtek be /pl. a szakági képzés bővülése, a gimnáziumi képzés hagyományos kereteinek a módosulása, az ötnapos tanítási hét bevezetése/ amit a 70-es évek elején még nem lehetett látni, s amelyek végső soron az évfolyamok és a tanulmányi osztályok szintjén is tovább differenciálták a tanulók rendelkezésére álló szabadidős kereteket. E változások ismeretében bizonyára nem tűnik túlzásnak az a korábbi megállapításunk, hogy a vertikális forma kényszerű megőrzése az iskolák zömében azal a következménnyel járt volna, hogy a szervezeti fegyelem, a szervezeti életalapelveinek egy részét is fel kellett volna adni. Pedagógiai szempontból is érdekes, hogy más a középiskolai képzésben bekövetkezett belső változásokat megelőzően erősen érzékelhető volt, hogy a KISZ-tagok jelentős része - feltehetően az alapszervezeti rendezvények viszonylag alacsony száma miatt - kevésnek tartotta az alapszervezetben belüli találkozási és barátkozási lehetőségeknek a számát. A József Attila Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszéke részéről sikerült a vegyeséletkoru szerveződési forma időszakában a közösségi kapcsolatok jellemző mozgásait figyelemmel kísérnünk. Tapasztalataink és felméréseink alapján a középiskolai ifjúságmozgalmi közösségek többségének társas kapcsolatát az jellemezte, hogy:

- továbbra is nagyrészt az azonos osztályokból egy alapszervezetben dolgozó KISZ-tagok között alakultak ki közösségi jellegű kötődések, kapcsolatok;
- a KISZ-tagok viszonylag szűk körében /elsősorban a tisztségviselők között/ volt kimutatható az osztályon kívüli társas kapcsolatok körének a bővülése;
- a vegyeséletkoru alapszervezetek nagyrésztében nem alakultak ki olyan együttműködési formák, amelyekben tartósan hasznosítva lettek volna a különböző életkoru, eltérő tudásu és érdeklődésű tanulók együttes tevékenységében és tevékenykedtetésében rejlő legkézenfekvőbb lehetőségeket /pl.: a tanulmányi munka segítése,

az életkornak, valamint az egyéni és csoportos érdeklődésnek megfelelő feladatvállalás stb./;

- a vegyeséletkoru alapszervezetek egy részében nem szerveződtek meg; azok az elsődleges közösségek /KISZ csoportok/, amelyek tagjaiknak a tanulmányi osztályokban, illetve a KISZ alapszervezetekben végzett tevékenységét számontarthaták, orientálhatták és értékelhették volna;
- az iskolán belüli közösségi munka színtereinek nagyarányú bővülése, valamint a KISZ-csoportok működésének esetlegessége miatt az iskolai közösségek felnőtt segítőinek /az osztályfőnököknek és a patronáló tanároknak/ csak részben álltak rendelkezésre olyan információk, amelyek alapján tárgyilagosan is megítélhették az egyes tanulók közösségi munkáját, magatartását;
- azok a tanulók, akik osztályukból egyedül, vagy másodmagukkal jelentkeztek egy vegyeséletkoru alapszervezetbe általában magányosak maradtak, nem tudtak beilleszkedni, társas kapcsolatokat kialakítani a más osztályokba járó tanulókkal.

A Csongrád megyei középiskolák pártösszekötő tanárai szerint is a középiskolai képzés belső változásai, a szabadidős iskolai időkeretek szűkülése, valamint az új szervezeti felépítéstől remélt tartalmi változások elmaradása eredményezte azt, hogy a kérdőíves adatgyűjtésünk időszakában /1982 februárjában/ a vizsgálatba bevont 21 Csongrád megyei középiskola közül

- 14 iskolában visszatértek a hagyományos /osztályra alapozottan működő/ KISZ szervezeti felépítésre;
- 5 iskola KISZ szervezete foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a vegyeséletkoru szerveződés helyett az egy osztály-egy KISZ alapszervezet strukturára állnak vissza;
- 2 iskolában stabilnak, időtállóknak tűnt a vertikális forma.

A középiskolák pártösszekötő tanárainak a vertikális formáról kialakított véleménye nagyrészt megegyezik azzal, amit a Neveléstudományi Tanszék tapasztalataként leírtunk. A pártösszekötő tanárok megítélése szerint a vertikális KISZ szer-

vezeti felépítés időszakában a következő tényezők nehezítették a KISZ-alapszervezetek munkáját:

- a vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek tagjai lassan ismerték meg egymást, ha egyáltalán megismerkedtek;
- a tanulók eltérő iskolai és iskolán kívüli elfoglaltságai miatt a szervezés nemcsak időigényes volt, hanem gyakran népszerűtlen feladatot is jelentett /több visszajelzés szerint már a középiskolák egy részében is tapasztalható volt a komolyabb szervezési feladatok tartalmazó KISZ-megbízatásoktól való huzódózás/;
- az alapszervezetek többsége nem, vagy csak nagyon nehezen kovácsolódott össze közösséggé;
- az osztályfőnökök és a patronáló tanárok között csak elvétve alakult ki konzultációs kapcsolat, így a tanulók jelentős részére vonatkozóan még az iskolán belüli tevékenységről is csak részleges információk álltak a pedagógusok rendelkezésére;
- több pártösszekötő tanár véleménye szerint az előzetes várakozástól eltérően nem sikerült a KISZ-en kívüli tanulók bevonása a középiskolai tanulók érdeklődése ki-elégítésére szervezett érdeklődési körök munkájába.

A felsorolt hiányosságok és problémák mellett azonban a vegyeséletkoru alapszervezeti összetétel néhány olyan előnyét is megemlítették a pártösszekötő tanárok, amelyet értékesnek, megőrzendőnek tartottak:

- a vegyeséletkoru formában folyamatosan biztosítva volt az egyes alapszervezeteken belül a felsőbb osztályokba járó, tapasztaltabb KISZ-vezetők mozgalmi ismeretének és tapasztalatának az átszármaztatása;
- a vertikális felépítésű KISZ-alapszervezetekben a tagság folyamatos pótlása eredményeként a mozgalmi munka is általában folyamatos volt, az alapszervezeti hagyományok fentmaradása természetes jelenséggé vált /ugyanakkor azt is meg kell említenünk, hogy egyes tapasztalatok szerint nem csupán a pozitív szokások, kedvező hagyományok megőrzését-konzerválását biztosította a vegyeséletkoru forma, hanem helyenként "átörökitette" a passzivitást, érdektelenséget is/;
- az új működési forma az osztályra alapozott felépítés-

hez viszonyítva - elsősorban a tisztségviselők körében - növelte az osztályon és az évfolyamon kívüli ismeretségi és baráti kört;

- egyes alapszervezetek a sajátos érdeklődés és tevékenység alapján a korábbinál markánsabb profilt, egyedi arculatot kaptak /ez megnyilvánult az alapszervezet név megválasztásában, az éves munkaprogramban, egy-egy tevékenységi terület előtérbe kerülésében/;
- több alapszervezet iskolai szintű vállalások teljesítésével, nagyobb akciók megszervezésével igyekezett ismertté válni, tünt ki a többi alapszervezet közül, s ezek a KISZ-közösségek az iskolán belül valóban népszerűekké is váltak;
- a vegyeséletkoru szervezeti formát több pártösszekötő tanár olyan megfontolásból is kedvezőnek tartotta, hogy ez a szerveződési forma állt legközelebb a későbbi munkahelyeken működő KISZ-alapszervezetek szerveződéséhez, s így az iskolai tapasztalatok elősegítették, megkönnyítették a munkahelyi KISZ-alapszervezetekbe átlépő fiataloknak a vállalati és üzemi KISZ-életbe való gyors beilleszkedését.

A vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek működésével kapcsolatos pozitív és negatív tapasztalatok ismertetése után célszerűnek tűnik azoknak a területeknek és munkaformáknak a számbavétele, ahol megőrizhetőnek tűnnek az elmúlt évek kedvező tapasztalatai.

1. A középiskolákban a KISZ-vezetők és vezetőségek képzése és továbbképzése keretében szervezett formában kell biztosítani a felsőbb évfolyamok osztályaiban bevált, eredményesnek bizonyult mozgalmi ismeretek és tapasztalatok átszármaztatását.

2. A tapasztalatok átadása, valamint az iskolai közösségek egységesebb arculata kialakítása érdekében az alsóbb és felsőbb középiskolai osztályok KISZ-alapszervezetei és vezetőségei között folyamatos kapcsolatot kell kialakítani. Ez az együttműködés megvalósulhat patronálás formájában, de történhet közös vitakörök, fórumok és kevésbé kötött programok közös megrendezése keretében is.

3. Az alapszervezetek közösséggé alakulása-alakítása ér-

dekében továbbra is kívánatos, hogy lehetőleg minél több alapszervezet rendelkezék egyéni arculattal, olyan sajátos profillal, amely elősegíti az alapszervezeten belüli közösségi /"mi"/ tudat kialakulását. Fontos feladat, hogy az alapszervezetek a tagság érdeklődésének megfelelően továbbra is vállaljanak olyan feladatokat, amellyel iskolai, esetleg azon kívüli szinten is - a nyilvánosság elé léphetnek, ismertté válhatnak. A vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek munkájában ilyen sajátos profil volt: egyes iskolai rendezvények előkészítése, faliújság szerkesztése, iskolarádió patronálása, Killián-körök vezetése stb.

4. A középiskolák többségében napjainkban is adott a lehetőség és a tanulói igény ahhoz, hogy a vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek megszűnése ellenére az érdeklődési /tevékenységi/ körök továbbra is működjenek. Tapasztalataink szerint a középiskolákban az elmúlt évek során a következő érdeklődési /tevékenységi/ körök voltak a legnépszerűbbek: művészeti kör, színházbarát kör, zenekar, önismereti kör, filmklub, lövész klub, kézimunka kör, országjáró diákok köre, ifju gárda, irodalmi kör stb.

Az alapszervezetek számára kézzelfogható feladatot, konkrét megbízatást jelenthetne egy-egy érdeklődési kör tevékenységének a segítése, az ott folyó munka propagálása.

5. A vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek működése alatt egyes iskolákban az alapszervezetek bizonyos fokig szaktárgyi orientáltságuk voltak. Ezekben az iskolákban a szaktárgyi oktatás, illetve annak részkérdései iránt érdeklődő tanulók számára a jövőben meg kell szervezni azokat a szakköröket, amelyek a vegyeséletkoru KISZ-alapszervezetek megszervezése előtt működtek.

6. A vertikális szervezésű KISZ-alapszervezetek egy részét egészséges kritikai szellem jellemezte. Továbbra is feladat, hogy az osztály KISZ-alapszervezeten belül kialakuljon, illetve megerősödjön az iskolai és ifjúságmozgalmi problémák iránti érzékenység. A tanulmányi osztályra alapozottan működő KISZ-alapszervezetek esetében sok szempontból kedvezőbbek a kritikai jellegű megnyilatkozásoknak a feltételei, hiszen a tanulók egymást, az osztályban folyó munkát árnyaltabban tudják értékelni, mint a vegyeséletkoru szerve-

ződés időszakában.

7. A vertikális szerveződés időszakában /különösen annak bevezetését követően/ a középiskolákban a pedagógusok jelentős része vállalt feladatot a tanulók szabadidős programjainak segítésében. Az osztály KISZ-alapszervezeti formára való visszatérés után is kívánatos lenne, hogy a patronáló tanárok mellett vállaljanak konkrét feladatokat a szabadidős tevékenység szervezésében a patronálói megbízatást nem kapott pedagógusok is.

Utolsó kérdéskörként az alapszervezetek felnőtt irányításának-segítésének néhány időszaki feladatáról szeretnénk szólni.

Csongrád megyei adataink szerint az osztály KISZ-alapszervezetek többségében az osztályfőnökök kaptak patronáló tanári megbízást. Az elkövetkező években az iskolai pártvezetőségeknek, a középiskolai KISZ-munkát irányító és segítő városi és megyei KISZ Bizottságoknak célszerű lenne a patronáló tanárok munkáját fokozottabban figyelemmel kíséreni és segíteni, mert - a középiskolai ifjúsági mozgalom korábbi időszakainak tapasztalatai szerint - csak így remélhető a gyermekközösségek felnőtt irányításában időnként felerősödő direktebb módszerek elkerülése.

A vertikális szervezeti formában a KISZ-tagok nagyobb része egyéni érdeklődése alapján választotta meg, hogy melyik alapszervezetben akar dolgozni. Az iskolák tapasztalatai szerint helyes törekvés volt a szervezés során az egyéni érdeklődésnek, a sajátos tevékenységi formák iránti vonzódásnak a figyelembe vétele.

Az osztály KISZ-alapszervezetek patronáló tanárainak és a KISZ-vezetőségeknek továbbra is támaszkodniuk kell a KISZ-tagok eltérő érdeklődésére. E szempontnak a következetes megvalósítására azért is szükséges, mert az osztály KISZ-alapszervezetekben végzett munka csak úgy válhat vonzóvá, ha az egyéni adottságok és érdeklődés megnyilvánulására és gyakorlására is legalább olyan lehetőséget biztosít, mint amilyen lehetőség arra a vegyeséletkorú felépítés idején volt.

Az osztályra alapozottan működő KISZ-alapszervezetekben az osztályfőnökök számára négy teljes esztendő áll rendelkezésre ahhoz, hogy a KISZ-alapszervezetből - mely nagyrészt

azonos az irányításuk alatt működő tanulmányi osztállyal - közösséget alakítsanak ki. A négyéves időszak lehetővé és szükségessé teszi, hogy a KISZ-alapszervezetek segítői a segítség differenciált módszereit alkalmazzák a közösségi fejlődés különböző szakaszait elérő KISZ-alapszervezetek patrónálása során.

Mihály Kékes Szabó

Aktuelle Fragen der KISZ - Arbeit in den Mittelschulen des
Komitates Csongrád

Der Verfasser summiert in dieser Studie die Erfahrungen der Arbeit der KISZ - Organisationen, die auf der Grundlage des unterschiedlichen Lebensalters der Mitglieder entstanden sind. Die Ermittlungen wurden in 21 Mittelschulen des Komitates Csongrad durchgeführt. Er stellt fest, dass die Tätigkeit dieser KISZ - Organisationen hinter den vorherigen Erwartungen teilweise zurückbleibt. Das Ausbleiben der Erneuerung der Jugendbewegung der Mittelschulen hängt vorwiegend mit Ursachen zusammen, mit denen zur Zeit der Einführung der neuen Organisationsform /1973/ noch nicht zu rechnen war. /Z.B.: Infolge der Einführung der durchgehenden fünftägigen Arbeitswoche auch im Unterrichtswesen haben sich die Freizeitsrahmen in der Schule verringert, durch die Erweiterung des Fachbildungsprofils hat sich die Abstimmung der Freizeitmöglichkeiten unter den einzelnen Jahrgängen erschwert, aus der fakultativen Bildung ist eine unterschiedliche Beschäftigung der Schüler selbst innerhalb der einzelnen Jahrgänge des Gymnasiums hervorgegangen. Usw./

Zur Zeit ist die überwiegende Mehrheit der Mittelschulen des Komitates Csongrád zur KISZ - Struktur zurückgekehrt, der organisatorisch die Schulklassen zugrunde liegen. Der Verfasser erbringt durch Angaben und durch Datenermittlungen in der Schule Beweise dafür, dass nach wie vor der Anspruch auf die Erhaltung der Tätigkeitsformen und Mitwirkungsrahmen besteht, die sich in der Periode der Organisierung auf der Grundlage des Unterschiedlichen Lebensalters herausgebildet haben.